VII OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA SOWY STRIGIFORMES POLSKI

ZESZYT ABSTRAKTÓW

Piechowice, 1-3 grudnia 2017

ORGANIZATOR: Stowarzyszenie Ochrony Sów

Komitet organizacyjny:
Katarzyna Turzańska-Pietras
Sławek Rubacha

Partnerzy:
Urząd Miasta Piechowice

Redakcja techniczna i korekta:
Katarzyna Turzańska-Pietras
Krzysztof Kus

Nakład: 120 szt.
Grafika na okładce: Robert Jakub Karpiński
Druk i oprawa: Grunwald24
Druk materiałów został sfinansowany przez:
Stowarzyszenie Ochrony Sów

Konferencja odbyła się w Uroczysku
ul. Wczasowa 6, 58-573 Piechowice
www.uroczysko-karkonosze.pl

Konferencja dofinansowana ze środków:

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu

Urząd Miasta w Piechowicach

RICOH imagine. change.
PENTAX
Scops EKSPERTYZY PRZYRODNICZE

PROGRAM
VII OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI
SOWY STRIGIFORMES POLSKI
PIECHOWICE, 1-3 GRUDNIA 2017

1 grudnia 2017 r. (piątek)

17:00-19:00 – Rejestracja i zakwaterowanie uczestników
19:00-20:00 – Kolacja
20:00 – Relacje z podróży, spotkanie integracyjne

- Paweł Czechowski (SOS), Sławek Rubacha (SOS) – *Wrażenia przyrodnicze z Panamy*
- Sławek Rubacha (SOS), Paweł Czechowski (SOS) – *Wrażenia przyrodnicze ze Sri Lanki*

2 grudnia 2017 r. (sobota)

8:00-9:45 – Śniadanie

10:00-10:10 – Otwarcie Konferencji

10:10-11:40 – I sesja referatowa

- Jadwiga Jagiełko (SOS, KOBB), Henryk Linert (KOBB), Mirosław Wiśniewski (SOS, KOBB) – *Z dyktafonem w lesie – rejestratory głosu w badaniach sów Beskidu Śląskiego*
- Krzysztof Henel (KOO, Biebrzański PN, SOS), Paweł Mirski (KOO), Tomasz Tumiel (KOO) – *Wykorzystanie rejestratorów audio w monitoringu puchacza (Bubo bubo) na Północnym Podlasiu*
- Artur Pałucki (Karkonoski PN) – *Presja drapieżnicza puchacza (Bubo bubo) na zachodniosudecką populację cietrzewia (Tetrao tetrix) w okresie wiosennym*

11:40-12:00 – Przerwa kawowa

12:00-14:00 – II sesja referatowa

- Yehor Yatsiuk (The Museum Of Nature, Charków) – *Main results of Tawny Owl (Strix aluco) monitoring in Kharkiv region, eastern Ukraine*
- Przemysław Obłoza (SOS), Sławek Rubacha (SOS) – *Wyniki inwentaryzacji sów w Puszczy Białowieskiej w 2017 roku*
- Dorota Kwaśna (UJ, IOP PAN), Katarzyna Ostapowicz (UJ), Tadeusz Zając (IOP PAN) – *Modelowanie występowania potencjalnych siedlisk włochatki (Aegolius funereus) i sóweczki (Glaucidium passerinum) na obszarze Karpat z wykorzystaniem technologii informacji geograficznej*
- Draženko Rajković (BSPSS), Dimitrije Radišić (Uniwersytet w Nowym Sadzie) – *Boreal Owl (Aegolius funereus) in Serbia: distribution, population size and breeding site characteristics*

14:00-15:00 – Obiad

15:00-17:00 – III sesja referatowa

- Piotr Jabłoński (M-ŚTO) – *Występowanie pójdźki (Athene noctua) w zachodniej części Niziny Mazowieckiej w latach 2016-2017*
- Michał Wołowik (TP Bocian), Adam Tarłowski (Ussuri) – *Podsumowanie pierwszego roku projektu czynnej ochrony pójdźki (Athene noctua) na zachodnim Mazowszu*
- Marta Szczypek (SOS) – *Wybiórczość siedliskowa pójdźki (Athene noctua) na terenie otuliny Kampinoskiego PN i na lubuskim odcinku doliny Warty*
- Piotr Marczakiewicz (Biebrzański PN), Krzysztof Henel (SOS, Biebrzański PN)– *Biebrzański Atlas Ptaków Lęgowych – Sowy*

17:00-17:30 – Przerwa kawowa

17:30-19:30 – IV sesja referatowa

- Sławek Rubacha (SOS), Michał Żmihorski (IOP PAN), Jan Cichocki (Uniwersytet Zielonogórski), Dorota Kotowska (IOP PAN), Marek Kowalski (TP Bocian), Dominik Krupiński (TP Bocian) – *Wybiórczość siedliskowa płomykówki (Tyto alba) w Polsce*
- Jarosław Wiącek (UMCS), Marcin Polak (UMCS), Maciej Filipiuk (UMCS), Grzegorz Grzywaczewski (UP w Lublinie), Łukasz Dawidowicz (UP w Lublinie) – *Czy warunki pogodowe i gospodarka leśna wpływają na zagęszczenie puszczyka (Strix aluco)? Studium przypadku z Lasów Kozłowieckich (Lubelszczyzna)*
- Wojciech Okliński (SOS), Sławek Rubacha (SOS) – *Akcja Sowy Mierzei – wyniki prac w latach 2011-2016*
- Justyna Szulc (Fundacja Akcja Bałtycka) – *Czy sowy nie są tym, czym się wydają? Mity i wierzenia dotyczące ptaków a ich ochrona*
- Jovana Koturov (Nowy Sad), Dimitrije Radišić (Uniwersytet w Nowym Sadzie), Tijana Nikolić (Uniwersytet w Nowym Sadzie) – *Contribution to the knowledge of the winter diet and foraging habitat of the Long-eared Owl (Asio otus) in Vojvodina Province (northern Serbia)*

19:30-20:30 – Kolacja

20:30 – Krzysztof Kus (SOS) – *Z pamiętnika młodego sowiarza*
Spotkanie integracyjne

3 grudnia 2017 r. (niedziela)
9:00-10:00 – Śniadanie
10:00-11:30 – Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Ochrony Sów
11:30-13:00 – Wykwaterowanie uczestników

Z DYKTAFONEM W LESIE – REJESTRATORY GŁOSU W BADANIACH SÓW BESKIDU ŚLĄSKIEGO

Jadwiga Jagiełko[1,2] (jadzia42@op.pl), Henryk Linert[2], Mirosław Wiśniewski[1,2]

[1] Stowarzyszenie Ochrony Sów, ul. Suchedniowska 14, 26-010 Bodzentyn
[2] Klub Ornitologiczny Bielsko-Biała

Wykorzystanie sprzętu rejestrującego głosy ptaków w ich miejscu występowania jest uwarunkowane dostępem do programu umożliwiającego szybką analizę wielogodzinnych nagrań. Program AMSrv (autor: Jan Savicky, Czechy) transferuje nagrane dźwięki do spektrogramów i ułatwia ich analizę. W Czechach, w 2009 r. po raz pierwszy szerzej zastosowano rejestratory do badań sów. W Polsce program AMSrv nie jest popularny. Autorzy zastosowali rejestratory głosu jako metodę wspomagającą gromadzenie danych do Atlasu Ptaków Beskidu Śląskiego głównie z uwagi na sowy. Zastosowano dyktafony cyfrowe Olympus DM650. Nagrywane są godziny nocne, przedwieczorne i poranne (ze względu na sóweczkę), łącznie 12-14 godzin w jednym pliku. Plik WMA z 1 nocy ma objętość ok. 300-400 MB, po transferze o ok. 200 MB więcej. Po trzech sezonach pracy z rejestratorami stwierdzono, że ich zastosowanie istotnie przyśpieszyło gromadzenie danych. Można też wskazać wady i zalety tej metody. Stosując rejestratory stwierdzimy głównie niższe kryteria lęgowości (O, S, TE). Nagrania nie są przydatne w ocenie liczebności czy zagęszczenia gatunków liczniejszych, ale w przypadku gatunków rzadkich lub posiadających duże rewiry taka ocena jest możliwa. Do głównych zalet należy możliwość obsłuchania dużego terenu w porze najwyższej aktywności głosowej. Metoda jest nieinwazyjna, ptaki nie są płoszone, nie przemieszczają się pod wpływem wabienia, odzywają się samoistnie. Zapisany głos ma wysoką wartość dokumentacyjną. Rejestratory głosu są pomocne w inwentaryzacjach, badaniach rozmieszczenia i monitoringu wybranych gatunków czy grup ptaków.

WYKORZYSTANIE REJESTRATORÓW AUDIO W MONITORINGU PUCHACZA *BUBO BUBO* NA PÓŁNOCNYM PODLASIU

Krzysztof Henel[1,2,3] (apusapus@poczta.onet.pl), Paweł Mirski[1], Tomasz Tumiel[1]

[1] Komitet Ochrony Orłów, Niepodległości 53/55, 10-044 Olsztyn
[2] Biebrzański Park Narodowy, Osowiec Twierdza 8, 19-110 Goniądz
[3] Stowarzyszenie Ochrony Sów, ul. Suchedniowska 14, 26-010 Bodzentyn

Klasyczny monitoring puchacza *Bubo bubo* opiera się przede wszystkim na rejestrowaniu jego aktywności wokalnej (bez stymulacji) podczas nocnych kontroli w marcu i kwietniu, w bezchmurne i bezwietrzne noce. Pojedyncze kontrole negatywne nie dają jednak pewności, że puchacz nie występuje w danym miejscu. Celem badań było przetestowanie alternatywnej metody monitoringu gatunku z wykorzystaniem rejestratorów audio. Urządzenia Wildlife Acoustics Song Meter SM4 rejestrowały dźwięk od zmierzchu do świtu przez 7-11 nocy w 16 archiwalnych terytoriach gatunku w 2017 r. W sześciu rewirach udało się potwierdzić obecność puchaczy. Wykrywalność wahała się pomiędzy 18, a 80%/noc, osiągając średnio około 50%/noc. Puchacze odzywały się w marcu i kwietniu średnio 338 razy na noc, w maju 145, a w czerwcu 86 razy na noc. Większość osobników wyraźnie częściej odzywała się tuż po zmierzchu niż w innych porach nocy. Rejestracja aktywności wokalnej pozwoliła rozróżnić płeć odzywających się ptaków i wykazać, że w 2 rewirach odzywały się tylko samotne ptaki. Zastosowana metoda pozwala otrzymać rzetelne i bardziej szczegółowe informacje niż klasyczny monitoring.

PRESJA DRAPIEŻNICZA PUCHACZA *BUBO BUBO* NA ZACHODNIOSUDECKĄ POPULACJĘ CIETRZEWIA *TETRAO TETRIX* W OKRESIE WIOSENNYM

Artur Pałucki[1] (artur.palucki@gmail.com)

[1] Karkonoski Park Narodowy ul. Chałubińskiego 23, 58-570 Jelenia Góra

Cietrzewie *Tetrao tetrix* zasiedlające obszar Karkonoszy i Gór Izerskich (po stronie polskiej i czeskiej), tworzą jedną izolowaną populację. Aktualnie na obszarze około 12000 ha, występuje ok. 320-350 osobników (ok. 150-170 kogutów). Od 2013 roku podjęto próbę określenia zespołu drapieżników oddziałujących na lokalną populację cietrzewia wraz z oceną presji jaką wywierają poszczególne gatunki. W okresie kwiecień-czerwiec 2013 i 2014, na jednej z najważniejszych aren tokowiskowych po polskiej stronie Gór Izerskich, zainstalowano fotopułapki nagrywające (video i audio) ok. 1-2 godziny sekwencji filmowych codziennie. Na nagraniach stwierdzono pojedyncze, nieskuteczne ataki jastrzębia na tokujące koguty. Równocześnie w sąsiedztwie aren stwierdzono skuteczne ataki jastrzębia na kury cietrzewia (3). Ponadto na arenach lub ich skraju, znajdowano zabite koguty (2) i nie znajdowano charakterystycznych, wskazujących na jastrzębia śladów (odchody – tzw. strzała). Od lutego 2015, intensywne obserwacje z użyciem fotopułapek prowadzono nadal na arenie w Górach Izerskich oraz na dwóch porównawczych arenach w Karkonoszach, odległych o ok. 6-8 km. W latach 2015-2017, zarejestrowano 1 skuteczny atak puchacza na koguta cietrzewia i ponad 20 nieskutecznych ataków, na wszystkich arenach. Przedstawione wyniki wskazują, że puchacz jest gatunkiem mogącym wywierać silną presję na koguty cietrzewia w okresie wiosennym, poprzez zabijanie ptaków, płoszenie i zaburzanie aktywności dobowej oraz organizacji socjalnej na poszczególnych arenach. Równocześnie wykazano skuteczność metod audio- i videomonitoringu w wykrywaniu par puchacza, charakteryzujących się słabą aktywnością wokalną.

MAIN RESULTS OF TAWNY OWL *STRIX ALUCO* MONITORING IN KHARKIV REGION, EASTERN UKRAINE

Yehor Yatsiuk[1,2] (yatsjuk.e@gmail.com)

[1] The Museum of Nature, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 61000, Ukraine
[2] "Gomilsha forests" National Park, Zmiiv, Kharkiv region, 63451, Ukraine

The monitoring of Tawny Owl *Strix aluco* in Kharkiv region (E Ukraine) was performed on three plots: 4000 ha Oak-dominated Plot 1 in "Gomilsha Forests" NP (100-120 years; 55 nest boxes in 2001-2002), 1800 ha Oak-dominated Plot 2 in Kharkiv Forest Park (80-100 years; 30 nest boxes in 2010) and a 450 ha Plot 3 in Pine forest in the 'Gomilsha forests' NP (80-100 years; 9 nest boxes since 2011). These territories represent main Tawny Owl habitats in the region.

The density of territorial birds differed among the plots: Plot 1 – 2.3 pairs/km^2, Plot 2 – 1 pair/km^2, Plot 3 – 1.3 pairs/ha. The area of breeding territory in Plot 1 was 41.7±9.4 ha. The nest box occupancy for the plots was: 1 – 48% used for roosting, 7.6% used for nesting; 2 – 65% for roosting and 12.7% for nesting and 3 – more than the half for roosting and 2 used as breeding places. Special observations of natural tree hollows used by birds showed at least 2.1 used hollows per territorial pair. In both deciduous plots owls used nest boxes often during the winter, and almost did not use them in the summer period.

Analysis of pellets collected in the Plot 1 showed Bank Vole and Yellow-necked Mouse to be the basis of the Owl diet (30.8% and 20.7% respectively). Birds, *Microtus* voles and Common Spadefoot were the most abundant alternative prey.

Tawny Owls started incubation on 25.03 in pine forest plot, 27.03 in the old-growth Oak forest plot, and 28.03 in the Forest Park, depending on the terms of snow melting with the mean lag of 7 days. The mean clutch size – 3.4 (1-6) eggs and the mean brood size – 3.1 (2-5) chicks, were the same in all three plots.

WYNIKI INWENTARYZACJI SÓW W PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ W 2017 ROKU

Przemysław Obłoza[1] (oblozaprzemek@gmail.com),
Sławek Rubacha[1]

[1] Stowarzyszenie Ochrony Sów, ul. Suchedniowska 14, 26-010 Bodzentyn

Pracami terenowymi objęto lasy w granicach Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Białowieska (LKP PB) o łącznej powierzchni 50660,58 ha, a także obszar Białowieskiego Parku Narodowego (BPN) o powierzchni 10517 ha. Teren badań w całości położony jest w granicach Obszaru Specjalnej Ochrony (OSO) Natura 2000 Puszcza Białowieska PLC200004.

Inwentaryzację sóweczki *Glaucidium passerinum* oraz włochatki *Aegolius funereus* przeprowadzono w okresie marzec -lipiec 2017 roku. W celu wykrycia stanowisk sów stosowano stymulację głosową (głosy terytorialne). W przypadku sóweczki kontrole prowadzone były w marcu i kwietniu w godzinach wieczornych: godzinę przed do około dwóch godzin po zachodzie słońca, a także o świcie: od godziny przed do 2-3 godzin po wschodzie słońca. W celu wykrycia włochatki (marzec-maj) prowadzono stymulację głosową przez całą noc. W ciągu dnia w kwietniu, maju, czerwcu i lipcu poszukiwano dziupli i prowadzono ich kontrolę w rejonach stwierdzeń nawołujących ptaków. Dodatkową inwentaryzacją objęto uszatkę *Asio otus* i puchacza *Bubo bubo*. Notowano obecność puszczyka *Strix aluco* oraz pozostałych gatunków sów.

Na całym obszarze objętym inwentaryzacją liczebność sóweczki określono na 220-240 par, a włochatki na 50-60 par, co daje zagęszczenia: 3,6 pary/10 km^2 i 0,9 pary/10 km^2. Zagęszczenia sóweczki i włochatki dla terenów objętych różnymi formami zagospodarowania lub ochrony były następujące: BPN bez otuliny – 4,8 i 1,3 pary/10 km^2, lasy gospodarcze – 1,9 i 0,6 pary/10 km^2, rezerwaty przyrody – 5,6 i 1,1 pary/km^2.

MODELOWANIE WYSTĘPOWANIA POTENCJALNYCH SIEDLISK WŁOCHATKI *AEGOLIUS FUNEREUS* I SÓWECZKI *GLAUCIDIUM PASSERINUM* NA OBSZARZE KARPAT Z WYKORZYSTANIEM TECHNOLOGII INFORMACJI GEOGRAFICZNEJ

Dorota Kwaśna[1,2] (kwasna@iop.krakow.pl),
Katarzyna Ostapowicz[1], Tadeusz Zając[2]

[1] Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków
[2] Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, al. A. Mickiewicza 33, 31-120 Kraków

Warunkiem skutecznej ochrony różnorodności biologicznej jest właściwe rozpoznanie rozmieszczenia organizmów. W tym celu budowane są modele rozmieszczenia gatunków wykorzystujące zależności pomiędzy znanymi lokalizacjami danego organizmu a czynnikami środowiskowymi, warunkującymi jego przetrwanie. Celem pracy było wyznaczenie potencjalnych siedlisk rzadkich gatunków sów: włochatki *Aegolius funereus* i sóweczki *Glaucidium passerinum* w polskiej części Karpat. Zastosowano nowoczesną metodę modelowania ekologicznego – metodę maksymalnej entropii i oprogramowanie MaxEnt. Wykorzystano dane zebrane w ramach inwentaryzacji sów i ptaków leśnych z lat 2011-2014, prowadzonej przez OTOP. W oparciu o przegląd danych literaturowych analizie poddano szereg czynników środowiskowych uwzględniających ukształtowanie terenu oraz strukturę i relacje przestrzenne pokrycia terenu i użytkowania ziemi. Metoda maksymalnej entropii pozwoliła na uzyskanie wysokiej dokładności tworzonych modeli, co potwierdziła weryfikacja statystyczna i wizualna uzyskanych modeli. W polskiej części Karpat przy wskaźniku prawdopodobieństwa występowania powyżej 0,5 odnotowano łączną powierzchnię 256 km^2 odpowiedniego siedliska dla włochatki oraz 1478 km^2 dla sóweczki. Przy założonym wskaźniku pow. 0,5 potencjalnie może występować 260 par włochatki oraz 590 par sóweczki. Analizy potwierdzają wyższe preferencje obu gatunków sów do występowania w lasach iglastych i mieszanych o wysokim stopniu zagęszczenia przy jednoczesnym występowaniu polan śródleśnych. Obszary wysokiego prawdopodobieństwa występowania badanych gatunków sów są obecnie objęte ochroną obszarową.

BOREAL OWL *AEGOLIUS FUNEREUS* IN SERBIA: DISTRIBUTION, POPULATION SIZE AND BREEDING SITE CHARACTERISTICS

Draženko Rajković[1] (strix.draze@gmail.com), Dimitrije Radišić[2]

[1] Bird Protection and Study Society of Serbia, Vladike Ćirića 24/19, 21000 Novi Sad, Serbia
[2] Department of Biology and Ecology, Faculty of Science, University of Novi Sad, Trg Dositeja Obradovića 2, 21000 Novi Sad, Serbia

Reliable estimates of population size, occupied range and habitat requirements of predator species are crucial for their conservation and management. In this paper, the main goals were to assess distribution, population size and breeding site characteristics of the Boreal Owl *Aegolius funereus* in Serbia from May 2010 – June 2017. We analyzed presence data from passive and active auditory night surveys of territorial males, as well as accidental records from the breeding period. Records of possible, probable and confirmed breeding of Boreal Owls were located on 55 different locations within 29 different 10×10 km UTM squares which represent 2.9% of the total number of UTM squares in Serbia. The current breeding range includes 11 mountains in central, western and southwestern part of the country: Tara-Zvijezda, Murtenica, Zlatar, Ravna Gora, Kamena Gora, Jadovnik, Golija, Kopaonik, Kukavica, Djerekarski Omar and Željin. Densities of territorial males on different mountains varied from 3 to 10 territorial males/10 km^2. The entire breeding population in Serbia is estimated at 110-200 territorial males (5.9% of Balkan peninsula and 0.8% of European population respectively). The Boreal Owl individuals were found at elevations from 1.080 to 1.650 m above sea level. The occupied sites in Serbia are characterized by humid mountain climate and old-growth forest, dominated by native conifers, mostly Norway Spruce *Picea abies* stands.

WYSTĘPOWANIE PÓJDŹKI *ATHENE NOCTUA* W ZACHODNIEJ CZĘŚCI NIZINY MAZOWIECKIEJ W LATACH 2016-2017

Piotr Jabłoński[1] (piotrmjablonski@gmail.com)

[1] Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne, ul. Na Laski 40E, 05-827 Grodzisk Mazowiecki,

Badania dotyczące występowania pójdźki zostały przeprowadzone w latach na 2016 i 2017 w zachodniej części Niziny Mazowieckiej na obszarze Równiny Kutnowskiej (RK) oraz Równiny Łowicko-Błońskiej (RŁB).

W 2016 r. przeprowadziłem badania rozpoznawcze na wybranych terenach obejmujących obszar ok. 480 km^2. Prace zasadnicze przeprowadzono w okresie: 13/03/2017-29/05/2017. Teren badań został podzielony na pola – kwadraty o boku 4 km. W każdym z pól wyznaczono do 8 punktów obserwacyjnych. Obserwacji nie prowadzono na obszarach: lasów, zwartej zabudowy miejskiej, zbiorników wodnych oraz na terenach otwartych położonych w dolinach rzek, pozbawionych sieci drogowej. 6 pól wyłączono z badań całkowicie a 23 pola leżące na granicy badanego obszaru zostały zbadane w połowie. W każdym punkcie, w porze nocnej, obserwatorzy prowadzili wabienie i nasłuch, łącznie do 5 minut. Odtwarzano głos godowy samca pójdźki. Każdy punkt był odwiedzony tylko raz. W przypadku stwierdzenia obecności ptaków w danym punkcie, nie prowadzono obserwacji w kolejnych punktach danego pola. W pracach terenowych uczestniczyły 4 osoby.

W latach 2016-2017 zbadano 258 pól (RK: 99, RŁB: 159), gdzie wyznaczono łącznie 1068 punktów. Łączna powierzchnia terenu objętego badaniami wyniosła 4096 km^2. Obecność ptaków stwierdzono w 76 polach (RK: 44 pola, 44%; RŁB: 32 pola, 19%), wyłącznie na rozległych terenach rolnych. W 2018 r. planuję przeprowadzić badania ilościowe w losowo wybranych polach.

PODSUMOWANIE PIERWSZEGO ROKU PROJEKTU CZYNNEJ OCHRONY PÓJDŹKI *ATHENE NOCTUA* NA ZACHODNIM MAZOWSZU

Michał Wołowik[1] (michalwolowik@gmail.com), Adam Tarłowski[2]

[1] Towarzystwo Przyrodnicze “BOCIAN”, ul. Radomska 22/32, 02-323 Warszawa
[2] Ussuri Ochrona Przyrody Sp.z o.o., ul. Myśliwska 14, 05-840 Brwinów

W 2016 roku na terenie powiatów zachodniego Mazowsza rozpoczęto projekt ochrony pójdźki *Athene noctua*. W wyniku spontanicznych inwentaryzacji w latach poprzednich wykryto 40 stanowisk tego gatunku. W roku 2016 dzięki dofinansowaniu z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a także środkom własnym Towarzystwa Przyrodniczego "Bocian", w wytypowanych stanowiskach zainstalowano 30 budek. 26 z nich to budki typu belgijskiego, 4 to budki wolnostojące na wmurowanych stalowych słupach. W 2017 roku, w wyniku kontroli budek w okresie lęgowym, stwierdzono 8 lęgów, a łącznie w 13 budkach stwierdzono ślady obecności pójdźki.

WYBIÓRCZOŚĆ SIEDLISKOWA PÓJDŹKI *ATHENE NOCTUA* NA TERENIE OTULINY KAMPINOSKIEGO PARKU NARODOWEGO I NA LUBUSKIM ODCINKU DOLINY WARTY

Marta Szczypek[1] (marta.szczypek@gmail.com)

[1] Stowarzyszenie Ochrony Sów, ul. Suchedniowska 14, 26-010 Bodzentyn

Liczebność pójdźki *Athene noctua* w Polsce i na terenie Europy od lat maleje. Pragnąc skutecznie chronić ten gatunek niezbędne jest poznanie jego wymagań, w tym siedliskowych. Celem badań było określenie, które elementy siedliska są kluczowe dla występowania pójdźki. Badania inwentaryzacyjne odbyły się na terenie otuliny Kampinoskiego Parku Narodowego. Analizowano również dane o stanowiskach pójdźki z woj. lubuskiego oraz pochodzące z powierzchni porównawczych, na których pójdźka nie występowała. Otrzymany zbiór danych poddano analizie obrazu metodą fotointerpretacji oraz statystycznej.

Istotnymi statystycznie elementami siedliska okazały się być: zadrzewienia (optymalny udział wynoszący ok 5-7%), ogrody i sady, których udział w powierzchni na terytoriach pójdźki był większy niż na powierzchniach porównawczych. Obie formy pokrycia terenu pełnią ważną rolę w tworzeniu bazy lęgowej pójdźki. Istotny statystycznie był również mniejszy udział nieużytków i ugorów w powierzchniach zajmowanych przez ptaki, niż na powierzchniach porównawczych, świadczący o negatywnym wpływie sukcesji ekologicznej na tereny łowieckie pójdźki.

BIEBRZAŃSKI ATLAS PTAKÓW LĘGOWYCH – SOWY

Piotr Marczakiewicz (pmarczak@biebrza.org.pl)[1],
Krzysztof Henel[1,2]

[1] Biebrzański Park Narodowy, Osowiec-Twierdza 8, 19-110 Goniądz
[2] Stowarzyszenie Ochrony Sów, ul. Suchedniowska 14, 26-010 Bodzentyn

Atlas Ptaków Lęgowych Ostoi Biebrzańskiej obejmuje swoim zasięgiem obszar Natura 2000 Ostoja Biebrzańska (PLB 200006). Dane zbierane są od 2011 roku (włącznie), w siatce kwadratów o boku 2 km. Przewidujemy, że prace terenowe będą kontynuowane jeszcze przez dwa sezony lęgowe (do 2019 r. włącznie). Do 27.10.2017 r. 93 obserwatorów i zespołów obserwatorów dostarczyło 29820 obserwacji, z czego 18191 jest efektywnych. Obserwacji sów jest 257 (190 efektywnych) i dotyczą one: puszczyka *Strix aluco* (172 obserwacje, 116 efektywnych), uszatki *Asio otus* (35/31), uszatki błotnej *Asio flammeus* (28/22), puchacza *Bubo bubo* (10/10), płomykówki *Tyto alba* (3/2), włochatki *Aegolius funereus* (6/6) i sóweczki *Glaucidium passerinum* (3/3).

WYBIÓRCZOŚĆ SIEDLISKOWA PŁOMYKÓWKI *TYTO ALBA* W POLSCE

Sławek Rubacha[1] (srubacha1@gmail.com), Michał Żmihorski[2], Jan Cichocki[3], Dorota Kotowska[2], Marek Kowalski[4], Dominik Krupiński[4]

[1] Stowarzyszenie Ochrony Sów, ul. Suchedniowska 14, 26-010 Bodzentyn
[2] Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Al. A. Mickiewicza 33, 31-120 Kraków
[3] Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Zielonogórski, ul. Prof. Z. Szafrana 1, 65-516 Zielona Góra
[4] Towarzystwo Przyrodnicze "BOCIAN", ul. Radomska 22/32, 02-323 Warszawa

Jednym z najważniejszych miejsc występowania i lęgów płomykówki w Polsce są obiekty sakralne (głównie kościoły, również kaplice i inne). Nie są jednak znane czynniki determinujące zasiedlenie tych obiektów przez sowy. Celem pracy było wskazanie czynników sprzyjających zasiedlaniu kościołów przez płomykówki. W latach 1998-2002 skontrolowano 2768 kościołów pod kątem jej obecności. W 778 kościołach stwierdzono obecność sów. Szansa stwierdzenia płomykówki była 2,3-krotnie większa w kościołach murowanych niż drewnianych oraz 4,2-krotnie większa w kościołach starych (sprzed 1945) niż nowych. Na obecność sów negatywnie wpływała średnia temperatura stycznia i długość zalegania śniegu (sowy nie występowały na Mazurach i na wschodnim Podlasiu). Zanieczyszczenie światłem (bazujące na nocnych zdjęciach satelitarnych) w promieniu 1,5 km od kościoła zmniejszało prawdopodobieństwo obecności sów, natomiast gęstość dróg nie miała wpływu. Spośród sposobów użytkowania gruntów obecność pól i trwałych użytków zielonych w promieniu 1,5 km wokół kościoła podnosiły prawdopodobieństwo obecności sów. Badania pokazują, że płomykówki preferują stare, murowane kościoły w otwartym i ciemnym krajobrazie, w regionach względnie ciepłych. Nowo budowane kościoły prawdopodobnie nie dostarczają odpowiednich miejsc lęgowych, a remonty starych kościołów mogą stanowić zagrożenie dla sów.

CZY WARUNKI POGODOWE I GOSPODARKA LEŚNA WPŁYWAJĄ NA ZAGĘSZCZENIE PUSZCZYKA *STRIX ALUCO*? STUDIUM PRZYPADKU Z LASÓW KOZŁOWIECKICH (LUBELSZCZYZNA)

Jarosław Wiącek[1] (wiacek@hektor.umcs.lublin.pl), Marcin Polak[1], Maciej Filipiuk[1], Grzegorz Grzywaczewski[2], Łukasz Dawidowicz[2]

[1] Zakład Ochrony Przyrody, Wydział Biologii i Biotechnologii UMCS w Lublinie
[2] Katedra Zoologii, Ekologii Zwierząt i Łowiectwa. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Celem badań było sprawdzenie czy gospodarka leśna i wybrane czynniki pogodowe (prace leśne, typ siedliska, dostępność pokarmu, temperatura i liczba dni z opadami śniegu) wpływają na fluktuacje liczebności puszczyka *Strix aluco*. Badania terenowe wykonano na powierzchni 50 km^2, w Lasach Kozłowieckich (51°30'N, 22°35'E, Nadleśnictwo Lubartów, RDLP Lublin). Dominującym gatunkiem na powierzchni badawczej była sosna zwyczajna. Bory porastały 70% powierzchni a grądy 20%. Badania prowadzono od 2007 do 2014 roku z wykorzystaniem standardowej metody stymulacji głosowej. W każdym sezonie wykonano trzy nocne kontrole od lutego do kwietnia. Stwierdzono 181 terytoriów puszczyka. Zanotowano znaczące fluktuacje zagęszczeń terytoriów pomiędzy kolejnymi sezonami badawczymi (3,8-6,2 teryt./10 km^2). Pomimo łatwej dostępności dominujących siedlisk borowych, puszczyki preferowały siedliska grądowe. W latach z intensywnymi opadami śniegu oraz niskimi temperaturami liczba zajętych terytoriów spadała, jednak zależność ta w długim okresie czasu nie była istotna statystycznie. Podobnie gospodarka leśna nie miała znacząco negatywnego wpływu na liczebność zajętych terytoriów. Ponad połowa (54%) okupowanych terytoriów znajdowała się w sąsiedztwie miejsc gdzie wiosną i latem prowadzono prace leśne (rębnie i trzebieże). W latach nasiennych dębów, kiedy gryzonie, podstawowy pokarm puszczyków, miały pod dostatkiem pokarmu, liczba terytoriów była wyższa. Spośród wszystkich analizowanych czynników jedynie obfitość pokarmu związana z latami nasiennymi dębów miała wpływ na zagęszczenie puszczyków.

AKCJA SOWY MIERZEI – WYNIKI PRAC W LATACH 2011-2016.

Wojciech Okliński[1] (wojciech.oklinski@sowy.sos.pl),
Sławek Rubacha[1]

[1] Stowarzyszenie Ochrony Sów, ul. Suchedniowska 14, 26-010 Bodzentyn

Akcja Sowy Mierzei to projekt SOS, którego celem był monitoring sów migrujących wzdłuż bałtyckiego wybrzeża. Akcja realizowana była w latach 2011-2016 w rejonie Przebrna w woj. Pomorskim.

W latach 2011-2016 schwytano w sumie 2088 sów z 5 gatunków: uszatka *Asio otus* – 1751 osobników, uszatka błotna *Asio flammeus* – 323, puszczyk *Strix aluco* – 5, włochatka *Aegolius funereus* – 4, płomykówka *Tyto alba* – 4. Zaobrączkowano 2068 sów i dodatkowo skontrolowano 21 sów zaobrączkowanych w krajach: Polska – 6, Litwa – 11, Łotwa – 2, Finlandia – 2. Najliczniejszym gatunkiem była uszatka, której zaobrączkowano 1734 osobników (2011 rok – 92, 2012 – 416, 2013 – 367, 2014 – 423, 2015 – 182, 2016 – 254), w tym samic – 1286 (wiek 1 – 678 osobników, 2 – 24, PO1 – 344, PO2 – 223, PO3 – 1, L – 16), samców – 345 (wiek 1 – 176 osobników, 2 – 4, PO1 – 117, PO2 – 39, L – 9), nieoznaczone – 103 (wiek 1 – 176 osobników, 2- 7, PO1 – 22, PO2 – 17). Uszatek błotnych oznaczono 321 osobników (2011 rok – 8, 2012 – 141, 2013 – 29, 2014 – 44, 2015 – 21, 2016 – 78) w tym samic – 147 (wiek 1 – 114 osobników, 2 – 2,PO1 – 25, PO2 – 3, L – 3), samców – 161 (wiek 1 – 107 osobników, 2- 4, PO1 – 48, PO2 – 2), nieoznaczone – 13 (wiek 1 – 9 osobników, PO1 – 2, PO2 – 2). Pozostałe gatunki chwytane były sporadycznie: włochatka – 4, płomykówka – 4, puszczyk – 5. Informacje powrotne uzyskano z 10 państw: Polska – 4 ptaki, Litwa, Niemcy – po 3, Rosja, Hiszpania – po 2, Dania, Holandia, Finlandia, Białoruś, Szwecja – po 1.

CZY SOWY NIE SĄ TYM, CZYM SIĘ WYDAJĄ? MITY I WIERZENIA DOTYCZĄCE PTAKÓW A ICH OCHRONA

Justyna Szulc[1] (szulc.just@gmail.com)

[1] Fundacja Akcja Bałtycka, Stacja Badania Wędrówek Ptaków, Uniwersytet Gdański

Ludzie i ptaki od zawsze żyli w powiązaniu. Ptaki i wyobrażenia na ich temat od niepamiętnych czasów miały wpływ na kształtowanie się kultury duchowej ludzi zamieszkujących wszystkie zakątki Ziemi. Z drugiej strony ludzie wpływali na poszczególne ptaki i ich populacje pozyskując ich jaja i osobniki jako pokarm. Z poszczególnych części ciała ptaków tworzono narzędzia jak i uważane za magiczne przedmioty i substancje. Rozwój cywilizacji ludzkiej wpłynął i wciąż wpływa na siedliska i miejsca lęgowe ptaków. Szczególnym przypadkiem wśród ptaków są sowy, które ze względu na nocny tryb życia większości gatunków oraz bezszelestny lot były przez wieki utożsamiane ze śmiercią i złymi mocami. Powodowało to tępienie sów w przeszłości. W dzisiejszych czasach temu podobne wierzenia i działania w wielu regionach uległy zanikowi, jednak popkultura doprowadziła do innego rodzaju wypaczenia wyobrażenia na temat sów. Mimo iż jako ludzie w dzisiejszych czasach posiadamy już dobrze rozwiniętą wiedzę na temat otaczającej nas przyrody, wiele mitów wpływających na stosunek ludzi do ptaków nadal funkcjonuje w poszczególnych kulturach.

CONTRIBUTION TO THE KNOWLEDGE OF THE WINTER DIET AND FORAGING HABITAT OF THE LONG-EARED OWL *ASIO OTUS* IN VOJVODINA PROVINCE (NORTHERN SERBIA)

Jovana Koturov[1] (jovana.koturov@gmail.com), Dimitrije Radišić[2], Tijana Nikolić[3]

[1] Maksima Gorkog 40, 21000 Novi Sad, Serbia
[2] Department of Biology and Ecology, Faculty of Science, University of Novi Sad, Trg Dositeja Obradovića 2, 21000 Novi Sad, Serbia
[3] Biosense Institute, University of Novi Sad, Dr Zorana Đinđića 1, 21000 Novi Sad,

This study presents the preliminary results of the Long-eared Owl's *Asio otus* winter diet and foraging landscape analysis at 30 roosting sites in the lowland agricultural landscape of Vojvodina Province (North Serbia). A total amount of 1.500 pellets was collected during January and February of 2017. In order to determine the structure of landscape within hunting territories, a buffer of 3 km radius around every winter roosting site was plotted. Landscape metrics and habitat types (CORINE land cover classification) were analyzed within each buffer. Among 2.574 individuals of prey found in pellets, 18 species of mammals and birds were identified. The main prey was the common vole (*Microtus arvalis*) with a share of 46% in the total number of individuals. The relatively low number of main prey was compensated with alternative prey species *Apodemus agrarius, Apodemus sylvaticus* and *Apodemus flavicolis*. A higher proportion of mice indicate that Long-eared Owls probably had to change their hunting habits and to hunt on forest edges and shrubs. The Long-eared Owl has shown moderate values of the width of trophic niche and level of diet specialization. Our results indicate that heterogeneous agricultural landscapes can provide predators with the alternative prey species if the main prey is less available than usual.

MARIAN CIEŚLAK – WSPOMNIENIE

Dr hab. Inż. Marian Cieślak (1950-2016) – leśnik z wykształcenia, ekolog z powołania. Wieloletni pracownik Instytutu Ochrony Środowiska i Fundacji Ekofundusz. Od roku 2011 członek Stowarzyszenia Ochrony Sów. Był autorem wielu prac z zakresu ochrony przyrody, ekologii ptaków i ekologii krajobrazu, fizjografii i planowania przestrzennego. Od lat 80-tych zajmował się badaniem piór i publikował przewodniki do ich identyfikacji. Ostatnią dekadę poświęcił na badania sowich piór i relacji między ekologią sów a ich upierzeniem. Relacje te okazały się bardzo interesujące a wyniki wskazały na istnienie nowej, fascynującej metody badania ekologii ptaków. Badania te wyniósł do takiego poziomu, że trudno będzie komukolwiek zbliżyć się do nich chociaż w części.

Dla nas, członków SOS, Marian Cieślak był mentorem, ale także kolegą o niezwykłej skromności. Pomimo tego, że w naszych szeregach jest wielu doświadczonych ornitologów, za każdym razem kiedy kończył prezentacje swoich wyników, byliśmy lekko zawstydzeni swoją ignorancją w tym temacie. Wspólnie mieliśmy plany na kolejne publikacje o sowach. Czy w przyszłości je zrealizujemy? Być może tak, jednak bez Mariana, bez jego wiedzy, umiejętności analizowania, wyobraźni, będzie to niezwykle trudne.

Sławek Rubacha